Bijlage 1. Overzicht van initiatieven op verbeteren toegang tot het recht

Stelselvernieuwing Rechtsbijstand	
Pilot Rotterdam-Zuid (Hillesluis)	Rotterdam-Zuid heeft een specifieke inwonersgroep, waarvan relatief veel mensen in aanraking komen met (juridische) problemen en gesubsidieerde rechtsbijstand. Een van de ervaren knelpunten van het wijkteam in Hillesluis is dat juridische problemen onvoldoende en/of niet tijdig worden herkend. Daarom wordt in de te beproeven werkwijze voor zaken die bij het sociale wijkteam binnenkomen gekeken of er juridische aspecten aan het probleem van de rechtzoekende zitten. Daarvoor zullen medewerkers van het Juridisch Loket of de Sociaal Raadslieden wekelijks aansluiten bij het wijkteam. De juridisch hulpverlener kan als dat nodig is zelf de nodige hulp bieden of doorverwijzen naar meer specialistische juridische hulp van een advocaat. Om een goede inschatting te maken van het probleem kan er ook bij de diagnose al (telefonisch) advies van een advocaat worden ingeschakeld. De Raad voor Rechtsbijstand is verantwoordelijk voor de financiering van de inzet van de advocaten tijdens deze pilot. *Doel* Het beoogde resultaat is een beproefde werkwijze die betere en snellere oplossingen biedt voor mensen die relatief veel in aanraking komen met (juridische) problemen en gesubsidieerde rechtsbijstand. Zo mogelijk is die werkwijze, waar nodig met aanpassing op basis van de lokale situatie, ook toepasbaar op andere plekken in Nederland met een vergelijkbare groep inwoners. Daarmee draagt de pilot bij aan het ontwikkelen van een passend aanbod van hulp, waarbij de rechtzoekende en zijn/haar probleem centraal staan en waarbij zo vroeg mogelijk de juiste interventie wordt gepleegd om te voorkomen dat problemen escaleren.
Huizen van het Recht (Heerlen)	Deze pilot is gebaseerd op het idee van Huizen van het Recht van Michiel van Nispen (SP). Kern van dit concept is de inrichting van een fysiek loket waar mensen binnen moeten kunnen lopen. Hier worden hulpvragen en problemen van mensen in een brede context bekeken. Binnen dit loket wordt het juridisch en sociaal domein bij elkaar gebracht. Samen met partners uit deze domeinen wordt de klant begeleid naar de juiste hulpverleners die met de problematiek aan de slag gaan. Toegankelijkheid en nabijheid zijn daarbij belangrijk, maar ook dat mensen zich echt gehoord voelen en hun problemen echt opgelost worden. Deze pilot sluit aan bij de doelstelling dat mensen in het nieuwe stelsel terecht kunnen bij een fysiek loket, waar integraal wordt gekeken naar de problemen en waar snel de juiste hulpverlener wordt ingeschakeld. *Doel* Het doel van dit project is om inwoners van de gemeente Heerlen die zich met een juridisch probleem melden bij een fysiek loket, te helpen tot een permanente oplossing te komen. Met hulp en advies op maat willen we escalatie of vermeerdering van problemen voorkomen. Door de medewerker van het Juridisch Loket wordt als daar aanleiding toe is een korte scan naar mogelijke aanwezigheid van meervoudige problematiek ingezet. Er wordt ook gekeken naar problematiek in het sociaal domein. De casus wordt overgedragen aan de opvolgend hulpverlener die het meest geschikt is. Dit wordt bepaald door het meest dominante probleem binnen de volledige problematiek. De medewerker van het Juridisch loket zal wanneer duidelijk is dat de juridische vraag

	niet zonder vertegenwoordiging kan worden opgelost zorgdragen voor een verwijzing naar een mediator en/of advocaat, al dan niet op basis van gesubsidieerde rechtsbijstand. De rechtspraak speelt ook een rol in gevallen en situaties waarin een snellere interventie van een rechter kan helpen problemen op te lossen of zelfs te voorkomen. Niet het procesrecht is leidend, maar de problematiek van een persoon, een gezin of een buurt. De rechtbank zorgt ervoor dat de zaak snel op zitting kan worden ingepland en dat de betreffende problemen in één keer kunnen worden geadresseerd en in samenhang worden behandeld.
Wijkrechtbank Eindhoven	De Wijkrechtbank Eindhoven zet zich niet alleen in om het strafbare feit te berechten, maar ook om een duurzame oplossing te vinden voor andere problemen van een verdachte, zoals schulden of een huurgeschil. Op kleinere schaal richt de Wijkrechtbank zich ook op civiele zaken waarbij multiproblematiek aan de orde is. De rechtzoekende wordt bijgestaan door een advocaat. De advocaat is belangenbehartiger en vertrouwenspersoon van de rechtzoekende, vervult een regierol in de gezamenlijke aanpak van de problemen van de verdachte en ziet erop toe dat alle betrokken partijen gemaakte afspraken nakomen. Het programma stelselvernieuwing rechtsbijstand is bij deze pilot betrokken door de vormgeving en financiering van één alomvattende vergoeding voor de gehele behandeling van de zaak door de betrokken advocaat. *Doel* Inzicht verkrijgen of extra investeren in rechtsbijstand aan de voorkant leidt tot structurele oplossingen voor problemen van verdachten en andere rechtzoekenden met multiproblematiek.
Samen Recht Vinden	De afgelopen jaren zijn diverse voorzieningen uit Zeeland verdwenen of zodanig uitgedund, dat er grote afstand is ontstaan tussen de inwoners en de instanties die van belang zijn bij het vinden van recht. In dit project wordt de rechtzoekende actief opgezocht middels een ‘Samen Recht Vinden-bus’ (met een 'knipoog' naar de SRV-wagen van weleer). De bus zal op centrale, bereikbare locaties in de provincie te vinden zijn. De rechtzoekende wordt in deze bus geholpen door een multidisciplinair team met medewerkers van of directe aansluiting op gemeente, provincie, juridisch hulpverleners, rechter, officier van justitie, buurtbemiddelaar, ombudsman, en dergelijke. Op deze manier ontstaan korte lijnen naar en tussen de betrokken instanties. Ook zal de bus beschikken over een gedegen backoffice, waardoor problemen met derden (via bijvoorbeeld zorgverzekeraar, overheidsinstanties, woningcorporaties) kunnen worden aangepakt. Ter plekke zouden zo problemen die een meervoudig karakter hebben kunnen worden opgelost. Door snel aanpakken, kan bovendien escalatie van problemen worden voorkomen. Het project gaat uit van een 'lerend proces', waarbij middels een cyclisch onderzoek continu wordt gekeken hoe de aanpak verder kan worden verbeterd. Dit project wordt deels gefinancierd vanuit de subsidieregeling van € 10 miljoen die de Raad voor Rechtsbijstand uitvoert. Het project is ook onderdeel van de Rijk-Regio Deal Zeeuws-Vlaanderen, waardoor een deel van de financiering beschikbaar wordt gesteld.

	Doel De basisgedachte van het project is tweeledig: het recht wordt meer naar de rechtzoekende toegebracht en daarnaast wordt gezocht naar meer praktische oplossingen, ook met partijen die bij de start van het probleem (nog) niet in beeld zijn, maar wel van belang zijn voor de oplossing. Dit zou moeten resulteren in onder andere minder (juridische) kosten voor gemeenten en provincie, minder kosten voor de rechtsbijstand en integrale en breder gedragen duurzame oplossingen, en vooral in minder slepende juridische conflicten voor Zeeuwse burgers en (kleinere) ondernemingen. Op deze manier zou het project een positieve bijdrage moeten leveren aan sociaal, psychisch en economisch welbevinden van de Zeeuwse bevolking. Het project zal input opleveren voor opschaling en verspreiding naar de rest van het land.
SJD in lokale context	Dit is één van de projecten die vallen onder de subsidieregeling van € 10 miljoen die de Raad voor Rechtsbijstand uitvoert. Dit project ziet op het aanbieden van integrale sociaal-juridische dienstverlening (SJD) in de lokale contexten van gemeenten (bijvoorbeeld sociaal werk, bibliotheken, sociaal raadslieden), zodat burgers structureel op een adequate manier geholpen kunnen worden. Achterliggende gedachte: hoe eerder financiële, juridische problematiek adequaat onderschept wordt, hoe minder (juridische) escalatie van problematiek en hoe positiever de sociaal-maatschappelijke en economische gevolgen. De pilots worden gemonitord via de (onderzoeks-)methode Theory of change. Deze pilot kenmerkt zich door sociaal-juridische dienstverlening vanuit verschillende uitvoeringsorganisaties (welzijn/vrijwilligers/sociaalraadslieden). Vanwege de verschillen in exploitatie en infrastructuur met betrekking tot burgers die aankloppen voor juridische bijstand in de verschillende provincies, is er veel dynamiek tussen de afzonderlijke pilots. Bij dit project zijn de volgende organisaties betrokken: Bibliotheken Venray, Hengelo en Mar en Fean, welzijnsorganisatie Caleidoscoop (Hengelo), Synthese (Venray) en RechtIn Twente (Hengelo), Sociaal Werk Nederland, de Landelijke Organisatie Sociaal Raadslieden en de Koninklijke Bibliotheek. Doel Het doel van dit project is om sociaal-juridische dienstverlening aan de voorkant van het stelsel meer zichtbaar te laten zijn. Met deze inzet op vroegsignalering en samenwerking tussen dienstverleners, worden sociaal-juridische problemen van burgers in een zo vroeg mogelijk stadium onderschept en kan worden voorkomen dat zij tussen wal en schip raken en/of in een te laat stadium hulp inschakelen. Hiermee kan gerichte doorverwijzing worden bewerkstelligd of verdere escalatie worden voorkomen.
Samenwerken in de Eerste Lijn	De NOvA onderzoekt samen met het Juridisch Loket, de Raad voor Rechtsbijstand, de VSAN en Sociaal Werk Nederland hoe de samenwerking tussen ketenpartners binnen het bestaande stelsel en de dienstverlening aan de rechtzoekenden kan worden verbeterd. Met respect voor de lokale verschillen, bijvoorbeeld in de sociale kaart, wordt beoogd lessen te trekken die breder toepasbaar zijn in Nederland. *Doel* Het doel van het project is de samenwerking tussen eerste (Juridisch Loket en Raadslieden) en tweede lijn (advocatuur) te verbeteren en daardoor rechtzoekenden sneller te helpen een passende oplossing te vinden, met een redelijke vergoeding voor de rechtsbijstandverleners. Om dit te bereiken wordt geëxperimenteerd met telefonische bereikbaarheid en piketdiensten van advocaten, signaleringsoverleggen met de verschillende

	betrokken hulpverleners en het opstellen van best practices van de opgedane ervaringen. Deze pilot sluit aan bij de doelstelling dat in het toekomstige stelsel problemen eerder worden opgelost, voordat ze escaleren.
Divosa/Gemeente Almere	Dit is een van de projecten onder de paraplu van het landelijk project dat wordt uitgevoerd door Divosa. Centrale vragen hierbij: als je de menselijk maat in je beslissingen centraal stelt als gemeente, hoe doe je dit dan? Wat betekent dit in de uitvoering van de afdeling Werk en Inkomen, hoe spiegelen we onze beslissingen aan de ervaring van inwoners en juridisch hulpverleners en wat levert dit ons en onze inwoners nu op? Dit wordt samen gedaan met inwoners, de rechtswinkel, sociaal advocatuur, sociaal raadslieden, het Juridisch Loket, juridische afdeling van de gemeente. *Doel* In een lerende uitvoeringspraktijk: ● responsiever maken van de toegang sociaal domein gemeente (Participatiewet) ● meer en eerder oplossingsgerichte samenwerking zoeken met de toegang tot rechtshulp
Divosa/ Gemeente Den Bosch	Dit is een van de projecten onder de paraplu van het landelijk project dat wordt uitgevoerd door Divosa. Samenwerken en samen leren tussen sociaal raadslieden, Weener XL (Werk en Inkomen van de gemeente), Juridisch Loket, sociaal advocatuur, wijkteams en sociaal werk is hierbij het uitgangspunt. Het centrale doel is vermindering van juridische problemen bij uitkeringsgerechtigden en wanneer zulke problemen zich tóch voordoen, een duidelijke en laagdrempelige route naar een passend, integraal, kwalitatief en duurzaam antwoord te hebben. *Doel* In een lerende uitvoeringspraktijk: ● door responsievere toegang sociaal domein (Participatiewet) juridische problemen voorkomen en verminderen ● een meer integrale en oplossingsgerichte toegang tot het recht als er tóch rechtsmiddelen worden ingezet ● meer en eerder oplossingsgerichte samenwerking zoeken met de toegang tot rechtshulp
Divosa/ Gemeente Hollands Kroon	Dit is een van de projecten onder de paraplu van het landelijk project dat wordt uitgevoerd door Divosa. Centraal staat de samenwerking tussen Rechtspraak, Juridisch Loket, wijkteams en sociaal advocatuur om bij (v)echtscheidingen uithuisplaatsingen en ondertoezichtstellingen voor minderjarigen te voorkomen. *Doel* In een lerende uitvoeringspraktijk: ● een meer integrale en oplossingsgerichte toegang tot het recht in geval van echtscheidingen waar kinderen bij betrokken zijn, onder andere ter voorkoming uithuisplaatsing en ondertoezichtstelling. ● meer en eerder oplossingsgerichte samenwerking zoeken met de toegang tot rechtshulp, met name toegespitst op (v)echtscheidingen.

Divosa/ Gemeente Tilburg	Dit is een van de projecten onder de paraplu van het landelijk project dat wordt uitgevoerd door Divosa. Het is gericht op het intensiveren van samenwerking tussen sociale en juridische partners in de stad om de ketenaanpak ten aanzien van multiprobleem-huishoudens effectiever te maken. Vragen die hierbij centraal staan: wat voor klantreis doorlopen deze inwoners nu eigenlijk? En welke maatschappelijke en uitvoeringsorganisaties komen ze onderweg tegen? Wat betekent dit voor hoe wij onze dienstverlening inrichten? *Doel* In een lerende uitvoeringspraktijk: ● analyse en integrale aanpak (sociaal-juridisch) van de relatie tussen veelgebruik, bezwaar en beroep en multiproblematiek ● in casuïstiek vanuit bezwaar meer en eerder oplossingsgerichte samenwerking zoeken met de toegang tot rechtshulp
Divosa/ Gemeente Deurne	Dit is een van de projecten onder de paraplu van het landelijk project dat wordt uitgevoerd door Divosa. De focus ligt op het bevorderen van samenwerking met onafhankelijke cliëntondersteuning om zo te onderzoeken of de toegang tot het sociaal domein wint aan juridische kwaliteit en op het centraal stellen van de inwoners. *Doel* In een lerende uitvoeringspraktijk: ● responsiever maken van de toegang sociaal domein, onder andere door meer contact te leggen met onafhankelijke cliëntondersteuning ● meer en eerder oplossingsgerichte samenwerking zoeken met de toegang tot rechtshulp
Divosa/ Gemeente Nijmegen	Dit is een van de projecten onder de paraplu van het landelijk project dat wordt uitgevoerd door Divosa. Het betreft een vervolg op de pilot 'Samenwerken in de eerste lijn'. In deze pilot ligt de nadruk op eerder en beter ondersteunen bij multiproblematiek. Centrale vragen hierbij zijn: hoe signaleren we multiproblematiek met elkaar, kunnen we er actiever op af en hoe kunnen sociaal en juridisch domein hier beter samen in samen optrekken? *Doel* In een lerende uitvoeringspraktijk: ● responsiever maken van de toegang tot het sociaal domein ● meer en eerder oplossingsgerichte samenwerking zoeken met de toegang tot rechtshulp (betreft voortzetting en verbreding van de eerdere pilot 'Samenwerken in de eerste lijn')
Divosa/ Gemeente Oude IJsselstreek	Dit is een van de projecten onder de paraplu van het landelijk project dat wordt uitgevoerd door Divosa. De achtergrond hierbij is dat de gemeente werkt in het sociaal domein vanuit vertrouwen en de visie dat iedereen iets kan bijdragen. Maar wat als je in conflict raakt met die inwoner, hoe houd je dan vast aan de visie en hoe geef je dan vorm aan vertrouwen?

	Doel In een lerende uitvoeringspraktijk: ● responsiever maken van de toegang sociaal domein, ook wanneer er een (juridisch) conflict dreigt te ontstaan ● meer en eerder oplossingsgerichte samenwerking zoeken met de toegang tot rechtshulp
Divosa/ Gemeente Utrecht	Dit is een van de projecten onder de paraplu van het landelijk project dat wordt uitgevoerd door Divosa. Het betreft een vervolg op de pilot 'Samenwerken in de eerste lijn'. In deze pilot ligt de nadruk op het betrekken van meerdere partners in de stad, duidelijkere routes voor samenwerking en toegang met elkaar maken en borgen dat partijen blijven leren van elkaar. *Doel* In een lerende uitvoeringspraktijk: ● meer en eerder oplossingsgerichte samenwerking zoeken met de toegang tot rechtshulp (betreft voortzetting en verbreding van de eerdere pilot 'Samenwerken in de eerste lijn')
Divosa/ Gemeente Wijk bij Duurstede	Dit is een van de projecten onder de paraplu van het landelijk project dat wordt uitgevoerd door Divosa. Het is gericht op scheiden zonder schade. Hoe kunnen sociaal en juridisch domein samen vechtscheidingen en moeizame relatiebreuken voorkomen, de (langdurige) schade bij kinderen beperken en/of de inzet van het gedwongen kader voorkomen? *Doel* In een lerende uitvoeringspraktijk: ● een meer integrale en oplossingsgerichte toegang tot het recht realiseren in geval van echtscheidingen ● meer en eerder oplossingsgerichte samenwerking zoeken met de toegang tot rechtshulp, met name toegespitst op (v)echtscheidingen.

Maatschappelijk effectieve rechtspraak (MER)	Alleen de stromingen eenvoudige civiele procedure en wijkrechtspraak/multiproblematiek, voor alle innovatieve projecten zie rechtspraak.nl
Eenvoudige civiele procedure	
Haagse Wijkrechter, rechtbank Den Haag	De wijkrechter van de rechtbank Den Haag richt zich op civiele geschillen tussen inwoners in de wijk. De meeste zaken gaan over burenruzies, overlast, woninggebreken en VvE-geschillen. Uitgangspunt in deze pilot is om zittingen bij mensen thuis te laten plaatsvinden.
Rotterdamse Regelrechter, rechtbank Rotterdam	Burgers en bedrijven kunnen een juridisch relatief eenvoudig civiel geschil aan de Regelrechter van de rechtbank Rotterdam voorleggen. De meeste zaken bij de Regelrechter gaan over WWW-zaken: Wonen (huur- en burengeschillen), Werken (arbeidsconflicten), Winkelen (consumentenzaken). Er wordt ook geëxperimenteerd met zaken waarin burgers die een schadevordering op de gemeente Rotterdam hebben en die door de gemeente wordt afgewezen, die vordering aan de Regelrechter kunnen voorleggen. Het gaat hierbij om zaken met een schadebedrag van maximaal 5.000 euro.
Overijsselse Overlegrechter, rechtbank Overijssel	De Overijsselse Overlegrechter behandelt onder andere geschillen die gaan over burenruzies, consumentenzaken, geldvorderingen, schades, huur of arbeid. De Overlegrechter bezoekt samen met een juridisch medewerker regelmatig de locaties waar de problemen zich afspelen. Na een locatiebezoek wordt de zaak ter plaatse of in de rechtbank verder met partijen besproken.
Nabijheidsrechter/tijdelijke experimentenwet	Vervolg op bovenstaande pilots onder de Tijdelijke experimentenwet Rechtspleging, waarbij deelname aan een pilot verplicht kan worden gesteld.
Wijkrechtspraak/multi-problematiek	
Wijkrechtbank Eindhoven, rechtbank Oost-Brabant	Zie de informatie over deze pilot in bovenstaande tabel met de pilots onder stelselvernieuwing rechtsbijstand.
Wijkrechtspraak op Zuid, rechtbank Rotterdam	Wijkrechtspraak op Zuid is een samenwerkingsverband van de rechtbank Rotterdam, het Openbaar Ministerie, de advocatuur, de gemeente Rotterdam (wijkteam) en politie. Daarnaast is er nauw contact met veel andere instanties in Rotterdam zoals het Zorg en Veiligheidshuis Rotterdam Rijnmond, de reclassering en Veilig Thuis. Het project richtte zich op de wijken Hillesluis, Bloemhof en is uitgebreid met de wijken Afrikaanderwijk, Feijenoord en Vreewijk. Doelgroep van het project zijn kwetsbare bewoners met problemen op meerdere leefgebieden uit die wijken bij wie een zekere bereidwilligheid is om mee te werken aan hulpverlening. Instroom vindt voornamelijk plaats via ZSM, maar ook via het wijkteam worden bewoners aangemeld. Het gaat niet altijd om strafbare feiten. Andersoortige zaken die tot nu toe zijn ingestroomd zijn onder andere een verzoek tot echtscheiding, een verzoek tot benoeming van een beschermingsbewindvoerder en een faillissementsaanvraag. Iedere zaak wordt kort voor de zitting uitvoerig besproken in een multidisciplinair overleg (MDO), waarbij betrokken hulpverleners, maar ook de advocaat en – indien het gaat om een strafzaak – de officier van justitie, hun visie op de bewoner en diens persoonlijke omstandigheden bespreken. Op het MDO wordt een plan van aanpak rondom de bewoner gemaakt en besproken wat er aan de rechter kan en moet worden voorgelegd. De rechter krijgt de zaken vervolgens op een zodanige manier voorgelegd dat de beslissingen die de rechter moet nemen, de bewoner werkelijk helpen bij het oplossen van zijn

	multiproblematiek. Voor de Rechtspraak betekent dit dat er wordt samengewerkt in het project, maar dat de rechter (uiteraard) niet samenwerkt met de ketenpartners op zaakniveau. Aan de onafhankelijke positie van de rechter wordt niet getornd. Om de benadering laagdrempelig te houden vinden zittingen plaats in het Huis van de Wijk Hillevliet, dat precies tussen de wijken Bloemhof en Hillesluis ligt.
Buurtrechter Venserpolder, rechtbank Amsterdam	De Buurtrechter Venserpolder is een initiatief van de rechtbank Amsterdam en de gemeente Amsterdam en maakt deel uit van het programma Weerbare Mensen, Weerbare Wijken. De Amsterdamse wijk Venserpolder is een van de wijken waar relatief veel bewoners te maken hebben met een stapeling van problemen. Ze zijn bijvoorbeeld werkloos, hebben soms schulden en kampen met psychische of lichamelijke problemen. Niet zelden spelen ook problemen in de relatie of met de kinderen een rol of is sprake van (kleine) criminaliteit, zoals diefstal, mishandeling of gering drugsbezit. Wanneer de problemen leiden tot een gang naar de rechter, zal de buurtrechter, meer dan in een gebruikelijke rechtszaak, alle problemen in samenhang met elkaar bekijken. Samen met de wijkbewoner én alle instanties die rond hem of haar actief zijn, gaat de Buurtrechter op zoek naar een effectieve en duurzame oplossing. Daarnaast richt de buurtrechter zich op vroegtijdige interventies bij een huiselijk conflict (met als uitkomst een niet-strafrechtelijke afdoening) of om de voortgang van een hulpverleningstraject te bevorderen.
Huis van het Recht Heerlen, rechtbank Limburg	Zie de informatie over deze pilot in bovenstaande tabel met de pilots onder stelselvernieuwing rechtsbijstand.
Aanpak huiselijk geweld, rechtbank Rotterdam	Het doel van de pilot 'Aanpak huiselijk geweld' is het meer integraal behandelen van lichte huiselijk geweldzaken door strafzaken te combineren met civiele zaken in zogeheten combi-zaken op een huiselijk geweldzitting (bv. gezag en omgang, ondertoezichtstelling, echtscheiding). De rechtbank werkt met themazittingen, waar huiselijk geweld en samenhangende kwesties door één rechter worden behandeld. De problemen kunnen dan snel en in onderlinge samenhang worden opgelost. Deze pilot is recentelijk afgerond en de rechtbank heeft besloten een nieuwe werkwijze in te voeren. De nieuwe werkwijze behelst een dagelijkse themazitting huiselijk geweld, waarbij 1 zitting in de week wordt gebruikt om zaken te combineren. Op de andere 4 zittingen staan alleen de strafzaken huiselijk geweld, maar wordt wel extra tijd ingepland om de achterliggende problematiek te bespreken. Voor zover huiselijk geweldzaken hebben plaats gevonden in de wijken die onderdeel zijn van de pilot 'Wijkrechtspraak op Zuid' worden die zaken in het Huis van de Wijk behandeld. Overige zaken worden op de rechtbank behandeld.